

การประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กรณีศึกษา

ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

The Evaluation Of Funeral Cremation Welfare Activity : A Case Study Of The Elderly Club

Development, Nonburee Sub-District, Sahatsakhan District, Karasin Province

นันทิยา ศรีวรสาร (Nantiya Sriworasam)* ดร.วรรณชนก จันทชุม (Dr. Wanchanok Juntachum)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุ ตำบลโนนบุรี อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 25 คน ประกอบด้วย ประธานชมรม รองประธาน กรรมการ และสมาชิกชมรม เก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปประเด็น จัดหมวดหมู่และบรรยายเป็นความเรียง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การเริ่มรวมกลุ่มเป็นการช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และความเชื่อของท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการจัดงานในประเพณีการตายมาก เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต รูปแบบของบริการแบบไม่เป็นทางการ ที่จัดให้เฉพาะสมาชิกผู้สูงอายุในชุมชนตำบลโนนบุรี ชมรมยังไม่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย การดำเนินการอยู่ในรูปกรรมการส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้ง รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานอาศัยแนวทางที่กำหนดไว้ในระเบียบชมรม มีการเขียนระเบียบที่ชัดเจนขึ้นมาแบบหลวม แต่ไม่ได้ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย และส่วนใหญ่มีข้อกำหนดที่ระบุไว้ในเรื่องวิธีการรับสมาชิกซึ่งมี 2 แบบคือ สมาชิกสามัญและสมาชิกกิตติมศักดิ์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสามัญ ส่วนสมาชิกกิตติมศักดิ์ยังไม่มีผู้ใดสมัคร รับผิดชอบดำเนินงานตามนโยบายวัตถุประสงค์ซึ่งเน้นเฉพาะการทำศพ เมื่อมีการตายเกิดขึ้นจะเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพ 20 บาท/ราย โดยจ่ายในวันฌาปนกิจศพ

การประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์พบว่า รูปแบบการจัดยังไม่มีความมาตรฐานบริการ แต่การดำเนินงานเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ บริการที่จัดขึ้นตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ มีความครอบคลุมในทุกพื้นที่ ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของผู้สูงอายุ การขาดการประชาสัมพันธ์ให้ทราบข้อมูลการดำเนินงานของชมรม การขาดสภาพคล่องของเงินทุนหมุนเวียนในการจ่ายค่าทำศพให้แก่สมาชิก การขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลโนนบุรี ประกอบด้วย การพัฒนาตัวผู้สูงอายุด้านเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานชมรม ควรมีการประชุมระหว่างกรรมการและสมาชิกร่วมกันอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง สร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ การจัดงานระดมทุนให้ชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกองทุนของชมรมฯ สำหรับใช้ในการบริหารให้ชมรมสามารถดำเนินการขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง โดยให้ชุมชนเห็นคุณค่า ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุทำให้กับชุมชนมาอย่างยาวนานและเข้ามามีส่วนร่วมสมทบกองทุนเสริมจุดแข็งการดูแลกันและกันในเรื่องการตายที่มีอยู่ในชุมชน โดยการสร้างคุณค่าในด้านการจัดงานศพ การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้แก่ชุมชน การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันหรือกระบวนการถอดบทเรียนเพื่อจัดการความรู้ให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าในการเป็นผู้มีประสบการณ์สูง มีทักษะ มีความชำนาญโดยเฉพาะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของประเพณีนิยมสู่บุตรหลานต่อไป

* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

The objective of this research was to evaluate the funeral welfare service activity of the Nonburee sub-district elderly development club, Sahatsakhan district, Kalasin province. The main respondents 25 persons consisted of the chairman, the vice chairman, the committee, and members of the club. Data were gathered through in-depth interviews. Data collection was analyzed for conclusions, sorted out, and explained descriptively. The results revealed that:

The group formation was set up originally among friends. In addition, there was a local belief giving great emphasis on funeral ceremonies as a way to honor people who had passed away. It was found that an unofficial service pattern was carried out. Legal registration for the club had not been undertaken. It was operated in the form of a committee, of which members mainly were appointed. Operational processes followed the club's regulations. Clear regulations were informally written. Its operation followed the objectives, including making funeral arrangements and collecting money, usually 20 baht, for supporting funeral services at funeral ceremonies.

Evaluation of the funeral welfare service activity displayed substandard service. However, its operation still achieved the objectives to elders' satisfaction. It was stated that services provided to elders met their needs and reached to all areas. Problems and obstacles found from this study included a lack of elders' participation in all processes, insufficient public relations to provide information of the club's operation, inflexible cash flow for paying funeral arrangements for members, and a lack of funding and support from local organizations.

Suggestions were made for the funeral welfare service activity in the community to improve elderly quality of life in the Nonburee sub-district and included improving elders themselves to be aware of their own quality of life, increasing elders' participation to ensure that they understood the club's operation, organizing meetings between the committee and members at least once a year, creating jobs for elders' income, arranging jobs for elders to do fund raising for the club's fund so that the club could manage itself, and cultivating awareness to ensure that the community realized the elders' value. It was also advised that community members participated in supporting the elders' fund in order to strengthen and assist each other regarding funerals in the community by creating value for the funeral arrangement. It was important to transfer the local wisdom of elders to community members. Meetings should be organized to share elders' information with shared-learning and knowledge management by letting elders who had valuable experience and skills to transfer their own knowledge and experience to the new generation.

คำสำคัญ : การประเมิน กิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

Key Words : Evaluation, The funeral cremation welfare activity

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถิติการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุ ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญ และความรุนแรงของปัญหาผู้สูงอายุ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา ภาระในการรับผิดชอบประชากรผู้สูงอายุเป็นภาระโดยตรงของสถาบัน

ครอบครัว แต่จากสภาพสังคมปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนแปลงไป บุตรหลานส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้เหมือนแต่ก่อน และจากการที่โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังกันมากขึ้น ภาวะเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อ

ผู้สูงอายุ กล่าวคือ มีผู้สูงอายุที่ถูกทะเลหรือถูกทอดทิ้งมากขึ้น หากทุกภาคส่วนไม่ให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์นี้อย่างจริงจัง

ตำบลโนนบุรี เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้น 5,292 คน โดยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 779 คน หรือร้อยละ 14.72 ของประชากรตำบลโนนบุรี ทั้งหมด (สำนักงานเทศบาลตำบลโนนบุรี, 2554) และมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 โดยเริ่มจากโครงการส่งเสริมสุขภาพพัฒนาผู้สูงวัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ของเทศบาลตำบลโนนบุรี ได้จัดโครงการในวันที่ 23 -24 มีนาคม 2552 โดยอบรมให้ความรู้แก่แกนนำหรือตัวแทนผู้สูงอายุจากทุกหมู่บ้านในตำบลโนนบุรี จำนวน 88 ราย และไปทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และมีความสุขในการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเกิดแนวคิดว่าจะรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุในระดับตำบลขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสามัคคีระหว่างผู้สูงอายุ และร่วมกันทำกิจกรรมอันเป็นกุศล/สาธารณะประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์สวัสดิการระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน เพิ่มศักยภาพและส่งเสริมการมีรายได้ของผู้สูงอายุตามอัตภาพ หลังจากนั้นผู้สูงอายุได้นัดหมายประชุมตัวแทนผู้สูงอายุจากทุกหมู่บ้านเพื่อรวมตัวกันจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ภายได้ชื่อ “ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี” มีการแต่งตั้งประธานกรรมการ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของชมรม จัดทำระเบียบข้อบังคับของชมรม และดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยชมรมได้ดำเนินกิจกรรมหลากหลายไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตามฮีต 12 คอง 14 เป็นต้น กิจกรรมการพัฒนาประกวดหมู่บ้านในโครงการสหัสขันธ์รุ่งเรือง เมืองท่องเที่ยว เมืองสีขาว และเมืองเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมช่วยเหลือสังคม กิจกรรมส่งเสริมความสามัคคี และกิจกรรมการทำบุญ เช่น การจัดงานกฐินสามัคคี ผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี การจัดผ้าสามัคคีผู้สูงอายุตำบล

โนนบุรี การทำบุญเดือน 4 การทำบุญเดือน 6 กิจกรรมต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมหลักอย่างหนึ่งของชมรมคือกิจกรรมฉาปนกิจสงเคราะห์ การช่วยเหลือค่าทำศพให้แก่สมาชิกจำนวนศพละ 20 บาท แต่ละคนจะต้องจ่ายเงินค่าทำศพล่วงหน้า จำนวน 2 รายหรือ 40 บาท เมื่อสมัครเป็นสมาชิกชมรมแรกเข้ากับคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน โดยใช้วัดไตรภูมิเป็นสถานที่ในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ และมีเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการและสังคม เทศบาลตำบลโนนบุรีเป็นผู้ประสานงาน รวบรวมเงินค่าสมัคร เงินช่วยเหลือสมาชิกในระดับตำบล และให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ โดยมีผู้นำชมรมผู้สูงอายุจากตัวแทนผู้สูงอายุที่เลขาบริหารและสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับการอบรมและมีความรู้ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาได้เป็นอย่างดี

การดำเนินงานที่ผ่านมาของชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรีพบว่าการทำงานของชมรมยังอยู่ภายใต้การทำงานของเจ้าหน้าที่จากภาครัฐซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการและสังคม เทศบาลตำบลโนนบุรี เท่านั้น โดยสมาชิกของชมรมและชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ชมรมยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะระบบการเงินและบัญชี การขาดสภาพคล่องของเงินทุนในการจ่ายค่าทำศพ เนื่องจากมีความล่าช้าในการเก็บเงินจากสมาชิก ทำให้ญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิตไม่พึงพอใจเป็นต้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยในฐานะนักพัฒนาชุมชนผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนงานด้านผู้สูงอายุ มีความสนใจที่จะประเมินการดำเนินกิจกรรมกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์ ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี เนื่องจากตั้งแต่เริ่มมีโครงการจนถึงปัจจุบันยังไม่เคยมีการประเมินโครงการประกอบกับผู้วิจัยต้องการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์ ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี ให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุและชุมชนมีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ของ
ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี อำเภอสหพันธ์
จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิชาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมี
โครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เป็นเครื่องมือใน
การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก และ
ตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Reliability)
โดยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสอดคล้องของข้อมูล
ในเรื่องเดียวกัน จากข้อมูลที่เก็บในช่วงเวลา สถานที่
และแหล่งบุคคลที่มีบทบาทต่างกัน หากข้อมูลที่ได้จาก
ทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่า
ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง ครบถ้วน ในการศึกษา
วิชาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยเลือกกลุ่มเป้าหมาย
ผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)
จำนวน 25 คน ดังนี้

1. กลุ่มประธานชมรมพัฒนาผู้สูงอายุ
ตำบลโนนบุรี จำนวน 1 คน และรองประธาน จำนวน
2 คน
2. กลุ่มคณะกรรมการชมรมพัฒนาสูงอายุ
ตำบลโนนบุรี จำนวน 11 คน โดยคัดเลือกหมู่บ้านละ
1 คน จากจำนวน 11 หมู่บ้าน
3. กลุ่มตัวแทนสมาชิกชมรมพัฒนา
ผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี จำนวน 11 คน โดยคัดเลือก
หมู่บ้านละ 1 คน จากจำนวน 11 หมู่บ้าน

ผลการศึกษา

1. การจัดบริการฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรม
พัฒนาผู้สูงอายุ ตำบลโนนบุรี อำเภอ สหพันธ์ จังหวัด
กาฬสินธุ์ เริ่มก่อตั้งโดยการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ
ของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อส่งเสริมความสามัคคีระหว่าง
ผู้สูงอายุ ร่วมกันทำกิจกรรมอันเป็นกุศล/สาธารณะ
ประโยชน์ และช่วยเหลือสงเคราะห์สวัสดิการระหว่าง
ผู้สูงอายุด้วยกัน โดยเริ่มรวมกลุ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552
ปัจจุบันชมรมมีสมาชิกทั้งสิ้น 508 คน รูปแบบของ

บริการมีลักษณะไม่เป็นทางการ ประกอบด้วยบริการที่
จัดให้เฉพาะสมาชิกผู้สูงอายุในชุมชนตำบลโนนบุรี โดย
จัดตั้งองค์กรบริการในนามชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบล
โนนบุรี ชมรมยังไม่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย
เนื่องจากขาดความพร้อม ปัจจุบันสถานที่ตั้งอยู่ที่วัดไตร
ภูมิ และมีกองสวัสดิการและสังคม เทศบาลตำบลโนนบุรี
เป็นศูนย์ประสานการทำงาน นโยบายและวัตถุประสงค์
บริการส่วนใหญ่เพื่อให้บริการในเรื่องการสงเคราะห์ศพ
และส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุเพื่อ
สังคม มีการดำเนินการในรูปกรรมการ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากการ
แต่งตั้งหมู่บ้านละ 5-7 คน กระบวนการดำเนินงานอาศัย
แนวทางที่กำหนดไว้ในระเบียบชมรม มีข้อกำหนดที่ระบุ
ไว้ในเรื่องวิธีการรับสมาชิกซึ่งมี 2 แบบ คือ สมาชิก
สามัญและสมาชิกกิตติมศักดิ์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็น
สมาชิกสามัญ ส่วนสมาชิกกิตติมศักดิ์ยังไม่มีผู้ใดสมัคร มี
กองสวัสดิการและสังคม เทศบาลตำบลโนนบุรีเป็นผู้ให้
การสนับสนุนด้านวิชาการและเป็นพี่เลี้ยง ผู้นำหรือ
ประธานชมรมมาจากตัวแทนผู้สูงอายุที่เข้ารับราชการและ
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท การช่วยเหลือค่าทำศพ
ให้แก่สมาชิกจำนวนศพละ 20 บาท โดยจ่ายในวัน
ฌาปนกิจศพ และต้องจ่ายเงินค่าทำศพล่วงหน้า 40 บาท
เมื่อสมัครเป็นสมาชิกแรกเข้า

จากผลการศึกษาปัจจัยของผู้สูงอายุในแง่ของ
ผู้รับบริการ พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุตอนต้น มี
สุขภาพทางร่างกายที่ไม่แข็งแรง/มีโรคประจำตัว มีความ
วิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพกายของตนเองและ ชีวิตความเป็นอยู่
มีการศึกษาน้อย รายได้ต่ำ ไม่ได้ประกอบอาชีพ
หนึ่งในสามยังคงมีหนี้สิน ต้องชำระหนี้ด้วยตนเอง และ
ไม่มีเงินออม ส่วนใหญ่อาศัยกับครอบครัวในบ้านตนเอง
ลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ ได้รับการสนับสนุนด้านเงิน
ทอง และเครื่องอุปโภคบริโภคจากลูกหลาน ผู้สูงอายุไม่
ค่อยกังวลเรื่องการตายของตนเองมากนัก มีความเชื่อว่าเป็น
หน้าที่ของลูกหลานที่ต้องจัดงานศพให้เมื่อต้องตายไป
มีทัศนคติที่ดีต่อการฌาปนกิจสงเคราะห์ ต้องการเป็น
สมาชิกองค์กรฌาปนกิจสงเคราะห์และได้รับสวัสดิการที่
เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ เนื่องจากไม่ต้องการภาระของ
ลูกหลาน โดยส่วนใหญ่ลูกหลานต้องการให้ผู้สูงอายุเป็น

สมาชิกมาปณกิจสงเคราะห์ในชุมชนและเป็นผู้ช่วยเหลือจ่ายค่าสมาชิกให้แก่ผู้สูงอายุ

2. การดำเนินงานที่ผ่านมาของชมรม แม้ว่ารูปแบบการจัดยังไม่มีความมาตรฐาน ยังไม่มีการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย การช่วยเหลือเป็นแบบไม่เป็นทางการในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของชมรมที่เน้นการสงเคราะห์ศพเป็นสำคัญ ก็ถือว่าได้ดำเนินการบริการของชมรมบรรลุนิติประสงค์ ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ บริการที่จัดขึ้นตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ มีความครอบคลุมในทุกพื้นที่ ในส่วนของกระบวนการดำเนินการที่ผ่านมาของชมรม ส่วนใหญ่การดำเนินงานของชมรมยังอยู่ภายใต้การทำงานของเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ โดยสมาชิกของชมรมและชุมชน ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ชมรมยังขาดระบบบริหารจัดการที่ดี การดำเนินงานที่ผ่านมาหากเจ้าหน้าที่มีเวลางานจากงานประจำ ก็มาจัดกิจกรรมให้แก่ชมรม บ่อยครั้งมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดีมีชีวิตชีวา แต่หากเจ้าหน้าที่มีภาระงานประจำมาก ก็ไม่มีเวลาให้แก่ชมรม ทำให้กิจกรรมดูซบเซาลงไป เหลือเพียงกิจกรรมมาปณกิจสงเคราะห์ที่ยังดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยผู้สูงอายุ จึงทำให้การดำเนินงานของชมรมเกิดความล่าช้าในการให้การช่วยเหลือ ประกอบกับปัญหาที่ไม่มีเงินกองกลางทำให้ขาดสภาพคล่องทางการเงิน ความไม่คล่องตัวของกรรมการเนื่องจากสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ทำให้คณะกรรมการไม่สามารถเก็บเงินได้ตรงตามเวลาที่กำหนด ทำให้การมอบเงินช่วยเหลือให้แก่ครอบครัวสมาชิกไม่ทันห้วงเวลาที่กำหนด คือการมอบเงินช่วยเหลือภายในบ้านวันงาน หรือวันทำการมาปณกิจศพ ผู้สูงอายุหน้ามรุต บางรายใช้วิธีการหยิบยืมเงินจากรองนายกเทศมนตรีมาจ่ายก่อนเมื่อเก็บเงินได้ครบจึงนำไปคืนภายหลังหรืออาจทำการมอบของเปล่าเพื่อเป็นพิธีไปก่อนเมื่อมีผู้เสียชีวิตพร้อมกันหลายราย การเก็บเงินใช้เวลาเนิ่นนานเกือบ 10-15 วัน ในการรวบรวมเงิน ก่อให้เกิดปัญหาการขาดสภาพคล่องของเงิน เกิดปัญหาแก่ระบบบัญชีของชมรม

โดยสรุปบริการมาปณกิจสงเคราะห์ในชุมชนเป็นบริการที่พึงประสงค์และตอบสนองความต้องการสำหรับผู้สูงอายุและชุมชน มีจุดแข็งอยู่ที่ความเข้มแข็งในการจัดตั้งสมาชิกผู้สูงอายุ ซึ่งรวมตัวกันด้วยสมัครใจ โดยมีรากฐานมาจากพื้นฐานวัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่น ที่ต้องมีการดูแลซึ่งกันและกันเมื่อมีการตาย ประกอบกับความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อกันในชุมชน จะเป็นตัวสร้างความไว้วางใจและเป็นสิ่งที่ควบคุมให้เกิดการดูแลบริการ อีกทั้งยังมีกองสวัสดิการและสังคมเทศบาลตำบลโนนบุรีเป็นผู้ให้การสนับสนุนหรือเป็นพี่เลี้ยง ทำให้ได้รับความเชื่อถือจากชุมชน อย่างไรก็ตามชมรมยังมีจุดอ่อนหลายประการ ได้แก่ การขาดสภาพคล่องด้านเงินทุนหมุนเวียนในการจ่ายเงินค่าทำศพให้แก่สมาชิก การขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุน กระบวนการบริหารจัดการที่ยังไม่ดี ได้แก่ กรรมการเก็บเงินล่าช้าทำให้เกิดปัญหาแก่ระบบบัญชี การดำเนินงานของชมรมใช้ความไว้วางใจเป็นตัวตรวจสอบการทำงานของกรรมการ ซึ่งอาจเป็นการเสี่ยงต่อการฉ้อโกงได้ ชมรมยังไม่จดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมายทำให้ขาดจากระบบการควบคุมกำกับดูแลจากหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในภาครัฐ อาจเป็นการเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาอื่นตามมา โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องความฉ้อฉลได้ และ ยังขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

การอภิปรายผล

จากการประเมินกิจกรรมกลุ่มมาปณกิจสงเคราะห์ กรณีศึกษา ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี เพื่อประเมินกิจกรรมกลุ่มมาปณกิจสงเคราะห์ ของชมรมพัฒนาผู้สูงอายุ ผู้ศึกษาได้นำมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบข้อเท็จจริง โดยมีการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงในการสนับสนุนได้ดังนี้

การจัดบริการมาปณกิจสงเคราะห์ในชุมชน มีแนวคิดเบื้องต้นในการจัดตั้งกลุ่มจากพื้นฐานวัฒนธรรมที่มีอยู่คู่กับชุมชน ที่ต้องมีการดูแลซึ่งกันและกันเมื่อมีการตาย ความเชื่อของท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการจัดงานในประเพณีการตาย และให้คุณค่ากับงานว่าต้องจัด

ให้เต็มตามศักยภาพสูงสุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ที่เสียชีวิต จึงเป็นการประยุกต์ใช้สิ่งที่เป็นความรู้ความเข้าใจในหลักการมาปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่ดี ทำได้ง่ายทำตามศักยภาพของชุมชน สร้างทางเลือกที่หลากหลายให้แก่สมาชิก และมีความยืดหยุ่น ประกอบกับเป็นบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุที่ต้องการเป็นสมาชิกองค์กรฌาปนกิจสงเคราะห์ และได้รับสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพเนื่องจากไม่อยากเป็นภาระของลูกหลาน โดยส่วนใหญ่ลูกหลานต้องการให้ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน และเป็นผู้ช่วยเหลือจ่ายค่าสมาชิกให้แก่ผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีการเตรียมตัวในเรื่องการตาย ขอมริบและเห็นคุณค่าในเรื่องฌาปนกิจสงเคราะห์ และมีความมั่นใจในหลักประกันการตายของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ปิยฉัตร ชื่นตระกูล (2542) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินบริการฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และจากงานวิจัยของ ระพีพรรณ คำหอมและคณะ (2542) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า บริการฌาปนกิจสงเคราะห์ฯ ถือเป็นบริการเดียวที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะคือการจัดงานศพให้กับผู้สูงอายุ และเป็นบริการเดียวที่ช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชนต่อผู้สูงอายุ บริการฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นบริการเดียวที่คำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ บริการฌาปนกิจสงเคราะห์ รัฐมิได้จัดสรรงบประมาณให้ แต่มาจากผู้สูงอายุ และครอบครัวโดยเก็บจากสมาชิกในชุมชน รวมทั้งผู้สูงอายุสละ 5-50 บาท บริการฌาปนกิจสงเคราะห์ จึงเป็นบริการที่ใช้ศักดิ์ศรีความเป็นคนของผู้สูงอายุและต้นทุนทางสังคมของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งได้รับงบประมาณพึ่งพาจากรัฐน้อยมาก ขั้นตอนการใช้บริการของฌาปนกิจสงเคราะห์จะยืดหยุ่นและปรับตามความเหมาะสมของผู้สูงอายุ บริการฌาปนกิจสงเคราะห์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (กลุ่มธรรมชาติ) เป็นบริการที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนมากกว่าบริการอื่น ๆ ที่รัฐดำเนินการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2542) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินรูปแบบบริการที่จัดให้ผู้สูงอายุ

ในชุมชน : เน้นการให้บริการของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน พบว่า บริการจากกลุ่มสังคมในชุมชนที่ได้รับความนิยมคือ ฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยเฉพาะแบบไม่จดทะเบียน ซึ่งเป็นการรวมตัวของชาวชุมชนตามธรรมชาติ เป็นสวัสดิการที่สร้างความมั่นใจและอบอุ่นให้แก่ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังไม่จดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมายทำให้ขาดจากระบบการควบคุมกำกับดูแลจากหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในภาครัฐ และจุดอ่อนอยู่ที่ใช้ความไว้วางใจเป็นตัวตรวจสอบการทำงานของกรรมการ อาจเป็นการเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาอื่นตามมา โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องความฉ้อโกงได้

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนฯ แต่เนื่องจากที่ผ่านมา ชุมชนมีการประชุมเฉพาะกรรมการแต่ไม่ได้เชิญสมาชิกผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ผู้สูงอายุขาดความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของชมรมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน ดังนั้นควรมีการประชุมสมาชิกชมรมฯ ตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สมาชิกชมรมฯ การแจ้งผลดำเนินการที่ผ่านมา การชี้แจงบัญชีรายรับรายจ่ายให้แก่สมาชิกทราบ และการมีรหัสสำหรับบริการรับส่งผู้สูงอายุในการมาประชุม

2. องค์กรท้องถิ่น/องค์กรภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ในการจัดทำระบบบัญชีการเงินที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ และควรมีอาสาสมัครหรือตัวแทนจากชุมชนที่เป็นผู้ประสานงานและขับเคลื่อนการทำงานของชมรมเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านสภาพร่างกาย

3. ชุมชนควรมีการระดมทุนให้ชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นกองทุนของชมรมฯ สำหรับใช้ในการบริหารให้ชมรมสามารถดำเนินการขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง ได้แก่ จัดงานระดมทุนให้ชมรมผู้สูงอายุ เช่น การจัดผ้าป่าสามัคคีผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของชมรมรับบริจาค การ

แสดงมหรสพของผู้สูงอายุ การจำหน่ายสินค้าของผู้สูงอายุในชมรม เป็นต้น

4. เสริมจุดแข็งการดูแลซึ่งกันและกันในเรื่องการตายที่มีอยู่ในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การสร้างคุณค่าในด้านการจัดงานศพ ให้ผู้สูงอายุที่เป็นชมปัญหามาบอกขั้นตอน/วิธีการในการจัดงานศพ การไปร่วมสวดมนต์ในพิธีบังสกุลเพื่อเสริมด้านจิตใจ การไปพูดคุยกับเจ้าภาพหรือทายาทผู้เสียชีวิตเพื่อลดความเศร้าโศกเสียใจของญาติ การเป็นที่ปรึกษาที่ดี/ให้คำแนะนำแก่ญาติพี่น้องผู้เสียชีวิต และการให้ตัวแทนชมรมร่วมกล่าวไว้อาลัยต่อผู้ตาย เป็นต้น

5. การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้แก่ชุมชนการจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หรือการถอดบทเรียนเพื่อจัดการความรู้จากผู้สูงอายุไปสู่บุตรหลาน เช่น พิธีการจัดงานศพของคนในหมู่บ้าน พิธีแต่งงาน พิธีเกิด พิธีอุปสมบท และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาในด้านการจักสาน การทำบายศรี การทอผ้า การแสดงหมอลำ และการเล่าเรื่องต่อกลอนต่างๆ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. 2542. การประเมินรูปแบบ

บริการที่จัดให้ผู้สูงอายุในชุมชน : เน้นการให้บริการของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2553

แหล่งที่มา www.thaicentenarian.mahidol.ac.th

ปิยะฉัตร ชื่นตระกูล. 2542. รายงานการ วิจัยเรื่อง การประเมินบริการฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ระพีพรรณ คำหอม, จิระลักษณ์ จงสถิตมัน, อภิญา

เวชชัย, ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และ ปิยะฉัตร ชื่นตระกูล. 2542. การประเมินโครงการบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2553 แหล่งที่มา

www.Google.co.th/library.hsri.or.th/abs/res/hs0767t.doc